

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Ректор НУБіП України

професор

С. Ніколаєнко

2023 р.

ПРОГРАМА
ДОДАТКОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ
із врахуванням особливостей юридичної освіти для
вступників на освітньо-наукову програму «Право»
підготовки фахівців PhD доктор філософії із спеціальності
081 «Право»

Голова комісії

/Яра О.С./

Гарант освітньо-наукової програми

/Ладиченко В.В./

КИЇВ – 2023

БЛОК I

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ

Тема 1. Історія держави і права України як наука і навчальна дисципліна

Поняття, об'єкт, предмет, методи історії держави і права України. Мета вивчення курсу «Історія держави і права України». Завдання курсу «Історія держави і права України». Періодизація історії держави і права України. Історичні джерела як джерело вивчення даної дисципліни. Значення вивчення дисципліни Історія держави і права України

Тема 2. Рабовласницькі державні утворення і право на території Північного Причорномор'я і Приазов'я

Розпад первіснообщинного ладу, загальні закономірності становлення класового суспільства на території України.

Виникнення скіфської рабовласницької держави (VII ст.. до н.е. – III ст. н.е.) та суспільно-політичний устрій. Рабовласницькі античні міста-держави: Ольвія, Херсонес, Пантікапей. Виникнення, розвиток Боспорського царства (VII ст.. до н.е.- VI ст.. н.е.), його суспільно-політичний лад. Монархія та республіка – політичні форми перших рабовласницьких держав на території України. Джерела та основні риси рабовласницької системи права на території Північного Причорномор'я.

Тема 3. Утворення та суспільно-політичний устрій Київської Русі (друга половина IX ст. – початок XIII ст.). Правова система Київської Русі

Процес оформлення публічної влади, створення протодержав союзу племен і строй воєнної демократії. Східні слов'яни. Зародження та формування феодальних відносин. Східнослов'янські племена і союзи племен у VI – IX ст.. “Князівство” Божа. Дулібо-волинський союз і Київське князівство.

Утворення Давньоруської держави – Київської Русі (IX ст.). Теорії виникнення Давньоруської Держави.

Суспільний устрій Київської Русі. Правові форми ранньофеодальних відносин. Князі Боярство та боярський васалітет. Дворцові слуги. Міське населення. Правове становище окремих груп експлуатованих: вільних общинників, смердів, закупів, челяді, холопів, ізгоїв.

Державний лад. Ранньофеодальна монархія. Сюзеренітет і васалітет. Великий Київський князь. Феодальна рада при князеві. Місцеві князі. Феодальні з'їзди. Народні збори (віче). Становлення княжої адміністрації і адміністративно-фінансові реформи перших Київських князів. Десяткова система управління. Двірцево-вотчинна система управління. Верв – орган місцевого селянського самоврядування. Організація збройних сил. Судові органи. Церковна організація і юрисдикція.

Розвиток права. Джерела давньоруського права: норми звичаєвого права, русько-візантійські договори, договори князів між собою і договори князів з

народом, князівське законодавство, церковні статuti. Основні риси давньоруського права. Право власності. Зобов'язальне право. Спадкове право. Поняття та види злочинів. Мета та система покарань. Судовий процес.

Тема 4. Державний лад і право на території Південно-Західної Русі в період політичної роздробленості

Місце феодальної роздробленості у розвитку феодального способу виробництва. Зростання економічного та політичного значення місцевих феодальних центрів. Розпад Київської Русі на окремі феодальні князівства: Київське, Чернігівське, Переяславське, Володимиро-Волинське, Галицьке, Галицько-Волинське.

Боротьба східнослов'янських племен проти полчищ Батия. Захоплення литовськими князями Східної Волині, Поділля, Київщини та Чернігово-Сіверщини. Захоплення польськими феодалами Галицької Землі. Закарпаття під владою угорських феодалів. Буковина у складі Молдавського князівства. Золота Орда як воєнно-феодальна монархія та її відносини з південно-руськими князівствами. Пам'ятки державності та права південно-руських князівств: правові звичаї, Руська правда, княжі грамоти, між князівські угоди, польсько-литовське законодавство. Загальна характеристика суспільно-політичного устрою і права князівств в період феодальної роздробленості.

Тема 5. Поява централізованих держав у період подолання феодальної роздробленості

Галицько-Волинська земля – центр об'єднання земель південно-західної Русі. Політичний та правовий устрій Галицько-Волинського князівства.

Подолання феодальної роздробленості і виникнення централізованих держав. Соціально-економічні та політичні передумови подолання феодальної роздробленості на території України.

Тема 6. Суспільно-політичний, адміністративний та правовий устрій українських земель у складі іноземних держав (XIV – XVIII ст.)

Особливості суспільного устрою. Розвиток феодально-кріпосницької фільваркової системи сільського господарства. Правове оформлення кріпацтва згідно з Литовськими статутами. Розвиток міст.

Виникнення українського козацтва. Запорізька Січ та її роль в історії України. Політико-правова організація Запорізької Січі. Реєстрові козаки. Постанови сеймів відносно козаків. Угоди козаків із урядом Речі Посполитої (Житомирська 1614, Вільшанська 1617, Роставицька 1619, Куруківська 1625, Переяславська 1630 рр.)

Політичний устрій. Влада князя і короля. Феодальні сейми. Адміністративно-територіальний поділ. Ліквідація князівства і земель і поширення на Україну польської державної правової системи. Місцеве самоврядування. Кревська 1385 р., Городельська 1413 р. І Люблінська унії 1569 р. та їх політичні наслідки для України. Берестейська церковна унія 1596 р. Судові органи. Джерела права. Звичаєве право. Польсько-литовське законодавство. Судебник Казимира Ягеловича 1468 р. “Устава про волоки” 1557 р. Артикули Генріха Валуа 1572 р. Статuti Великого князівства

Литовського 1529 р., 1566 р. та 1568 р. Збірки Магдебурзького права. Канонічне (церковне) право. Ординація війська Запорізького (1638 р.).

Основні риси права. Право власності, право володіння. Зобов'язальне право. Злочини і покарання. Судовий процес.

Тема 7. Політичний, суспільний та правовий лад козацько-гетьманської України (XVII – XVIII ст.)

Війна 1648-1654 рр. - вищий етап у розвитку антикріпосницького та визвольного руху українського народу. Державна програма Б. Хмельницького.

Зміни у суспільних відносинах. Ліквідація польського, магнатського та шляхетського землеволодіння. Зміцнення українського старшинського, шляхетського та православного церковного землеволодіння. Тимчасове послаблення феодально-кріпосницької системи на Лівобережній Україні. Козацтво, його поділ та правове становище. Міське населення, його поділ та правове становище.

Ліквідація польської адміністративно-політичної системи управління на Лівобережній Україні. Зборівська угода 1649 р. та старшинсько-шляхетське самоврядування.

Тема 8. Формування національної державності в роки національної революції 1648 - 1676 рр. Право.

Формування Української феодальної держави, її політична форма. Органи центральної влади та управління. Загальновійськова рада. Рада генеральної старшини. Гетьман. Генеральний уряд. Полково-сотенний адміністративно-територіальний устрій - істотний елемент української державності. Закріплення в органах військового управління адміністративно-політичних, фінансових, судових та поліцейських функцій. Полкові уряди: полковник та полкова рада. Сотенний уряд: сотник та його помічник. Куренні отамани. Місцеве правління: виборні міські старшини та сільські отамани. Міське самоврядування: магістрати та ратуші.

Союз України з Московською державою та його юридичне оформлення.

Початок дипломатичних зв'язків Б. Хмельницького з Російською державою (1648 р.). Юридична природа і зміст рішень Земського собору 1651 р. та 1653 р., Переяславської ради від 8 січня 1654 р. Правовий статус України у складі Росії згідно з Березневими статтями 1654 р. та царськими жалуваними грамотами від 27 березня та 12 квітня 1654 р.

Джерела та розвиток феодального права в Україні. Рішення загальновійськової ради та ради генеральної старшини як джерело права. Універсали гетьмана. Посилення впливу норм звичаєвого права - «козацького права». Польсько-литовські джерела. Збірки магдебурзького права.

Тема 9. Суспільний устрій та державно-правові інститути України-Гетьманщини (друга половина XVII - XVIII ст.)

Соціально-економічний розвиток та політичне становище Українських земель у складі Росії, Речі Посполитої і під владою Татаро-турецьких та угорських феодалів. Період «Руїни» на Україні та його наслідки. Міждержавні

мирні договори і вирішення в них питань щодо українських земель. Гадяцький трактат 1658 р. та інші угоди гетьманів козацької держави з Річчю Посполитою, Туреччиною, Швецією, Кримом як альтернатива українсько-московського договору. Возз'єднання Правобережної України та Західної Волині з українськими землями у складі Російської держави. Визволення Північного Причорномор'я та Криму з-під влади Туреччини. Буковина та Закарпаття під австрійським пануванням. Суспільний устрій. Кріпосницька політика козацької старшини. Збільшення старшинсько-шляхетського та монастирського землеволодіння. Козацтво. Міське населення. Селянство, його розряди та форми експлуатації. Посилення кріпосницького гніту в кінці XVII — початку XVIII ст. Гетьманські універсали 1760 р. про право переходу селянина. Царський указ 1783 р. про остаточне закріпачення селянства Лівобережній та Слобідській Україні. Закріпачення південно-українського селянства у 1796 р.

Тема 10. Адміністративно-політичне становище України-Гетьманщини у складу Росії. Джерела кодифікація українського права та його основні риси

Політичний устрій. Адміністративно-політичне становище України у складі Росії. Гетьманські статті. Обмеження автономії України. Посольський приказ. Малоросійський приказ (1663 р.) і Сенат. Перша Малоросійська колегія (1722 - 1727 рр.). Наказне гетьманство. Правління гетьманського уряду (1734-1750 рр.). Друга Малоросійська колегія (1764—1786 рр.). Утворення Київської губернії.

Гетьман і полково-сотенна система. Генеральний уряд (Генеральна військова канцелярія). Полковий уряд. Сотники і сотенні канцелярії. Куренні та міські отамани. Магістрати та ратуші. Організація управління Запорізької Січі. Судова реформа 1760-171763 роки. Реформований Генеральний Військовий суд. Земські, міські, підкоморські суди. Посилення колонізаторської політики російського царизму. Реформа козацьких полків на Слобідській Україні. Утворення слобідської та Новоросійської губерній (1765 р.). Губернатори та губернські канцелярії. Провінції та провінціальні канцелярії. Указ від 10 листопада 1764 року про ліквідацію гетьманської влади на Україні. Створення на Україні Вотчинного департаменту (1765 р.). Реорганізація Генерального суду (1767 р.). Указ 1781 р. про розповсюдження на Лівобережну Україну дії «Учреждения для управления губерний» 1775 р. Намісництво. Створення Малоросійської губернії. Ліквідація Малоросійської колегії (1781—1786 рр.). Ліквідація Запорізької Січі.

Створення губернських органів управління. Губернське управління. Кримінальна, цивільна та казенна палати. Верхній та нижчий земський суд. Верхня розправа для вільних селян. Губернський магістрат. Градоначальство. Розповсюдження на Україну Жалуваної грамоти дворянству і містам 1785 р.

Джерела польсько-литовського походження. Третій Литовський статут 1588 р. Збірники магдебурзького права. Конституція Пилипа Орлика 1710 р. як пам'ятка правничої думки першої політичної еміграції. Накази малоросійським депутатам 1767 р. як джерело державно-правової думки України. Норми звичаєвого права. Договірні статті, нормативні акти.

Гетьманські універсали. Царське законодавство як джерело права на Україні. Кодифікація феодального права на Україні. Збірник «Права, по которым судится малороссийский народ» (1743 р.), «Суд и расправа в правах малороссийских» (1750 — 1758 рр.), «Книга Статут и прочие права малороссийские» (1764 р.), «Экстракт малороссийских прав» (1767 р.), «Экстракт из указов, инструкций и учреждений» (1786 р.).

Основні риси права. Цивільне право. Кримінальне право. Процесуальне право.

Тема 11. Суспільно-політичний лад та право України у першій половині XIX ст.

Суспільний устрій України. Правовий статус станів. Дворянство. Міське населення (міські обивателі). Духовенство. Селяни (сільські обивателі). Кріпосні селяни. Державні селяни. Остаточне закріпачення всіх розрядів селян. Селянські рухи першої половини XIX століття.

Державний лад. Адміністративно-територіальний поділ. Реформа губерній. Утворення генерал-губернаторств (1801-1823 рр.). Ліквідація особливостей у правовому становищі окремих губерній. Система органів самодержавного управління Україною. Комітет у справах західних губерній (1831-1848 рр.). Генерал-губернатори. Військові губернатори. Губернські правління, комітети і комісії. Повітовий апарат управління. Земський суд і земський ісправник.

Самоврядування державних селян. Сільська громада і сільський староста. Волосне правління і волосний старшина. Інвентарна реформа 1847-1848 рр. на Правобережжі України. Козацьке волосне правління.

Судова система. Сільська розправа. Волосна розправа. Повітовий суд. Губернська палата цивільного суду. Губернська палата кримінального суду. Магістратські і ратушні суди.

Джерела права. Царське законодавство. Литовський статут редакції 1811 року. Збірники Магдебурзького права. Звичаї. Указна практика. Кодифікація законодавства. «Зібрання Малоросійських прав» 1807 року. «Звід законів Західних губерній» 1838 року. Сільський судовий статут. Скасування дії норм Магдебурзького права та Литовського статуту і введення в дію «Свода законів Российской империи» редакції 1842 року. Норми місцевого права Чернігівської і Полтавської губерній у Зводі законів Російської імперії. «Уложения о наказаниях уголовных и исправительных» 1845 року.

Основні риси права. Цивільне право. Право власності. Зобов'язальне право. Спадкове право. Сімейно-шлюбне право. Кримінальне право. Поняття і види злочинів. Мета й система покарань. Основні риси судового процесу по цивільним і кримінальним справам.

Тема 12. Буржуазні реформи 60-70-х років в Росії та їх вплив на суспільно державний лад України

Ствердження і розвиток капіталізму в Україні. Селянська реформа 1861 року і зміни в суспільних відносинах. Правова основа селянської реформи 1861 року в Україні: законодавчі акти спільні для всієї Російської імперії, низка указів і постанов, спеціально призначених для українських губерній.

Суспільний лад в Україні після селянської реформи. Дворяни, духовенство. Почесні громадяни. Розвиток буржуазії і формування пролетаріату. Правове становище селян.

Державний устрій. Система органів самодержавного правління в Україні. Генерал-губернатори. Губернатори і губернські управління. Повітові органи управління. Сільські і волосні органи управління. Земська 1864 р. і міська 1870 р. реформи та особливості їх проведення в Україні. Контрреформи 80-х - 90-х років. Воєнні реформи 1864-1874 рр.

Судова реформа 1864 р. Особливості проведення судової реформи та контрреформи в Правобережній Україні. Закон 1889 року про земських дільничних начальників.

Тема 13. Джерела та основні риси права України в період другої половини XIX ст.

Специфіка застосування загальноімперського законодавства в Україні. Судові статuti 1864 р., Статут про покарання, що накладаються мировими судьями 1865 р., Положення про заходи до охорони державного порядку та громадянського спокою від 14 серпня 1881 року, «Фабричне законодавство», Уложення про покарання кримінальні та виправні 1885р.

Основні риси права. Цивільне право. Право власності. Зобов'язальне право. Охорона інтересів наймача. Кримінальне право. Поняття і види злочинів. Мета і система

Тема 14. Суспільно-політичний лад та право України на початку XX ст.

Перехід Росії до монополістичної стадії капіталізму і загострення класових протиріч, зростання революційного і пожеввлення національно-визвольного руху на початку XX ст.

Зміни у суспільних відносинах. Дворянство. Буржуазія. Погіршення становища робітничого класу. Селянство. Столипінська аграрна реформа 1906-1910 рр., її юридичні акти і зміст. Особливості проведення реформи в Україні.

Виникнення Рад робітничих депутатів. Вимушені поступки і лавірування царизму. Маніфест 17 жовтня 1905 року. Зміни в центральному апараті самодержавної влади і самодержавного управління. Основні державні закони Російської імперії 13 квітня 1906 року. Державна Дума. Державна Рада. Третьочервневий переворот 1907 року.

Перехід царизму до терористичних форм правління. Положення про військово-польові суди 1906 року.

Розвиток права. Кримінальне Уложення 1903 року. Посилення кримінальної відповідальності за участь у революційних подіях. Адміністративне законодавство 1905-1906 рр.

Зміни в суспільно-політичному ладі і праві України в період першої світової війни. Мілітаризація державного апарату. Утворення Особливих нарад. Організація Центрального і місцевих військово-промислових комітетів. «Земгор» і його діяльність. Зміни в системі судових органів. Військово-польові суди.

Зміни в діючому законодавстві і прийняття нових актів в адміністративному, фінансовому, цивільному, трудовому і кримінальному праві.

Тема 15. Суспільно-політичний лад на західноукраїнських землях в період австрійського панування (1772-1918)

Українські землі під владою Росії. Галичина, Буковина і Закарпаття в складі Австрійської імперії. Суспільно-політичне становище Галичини, Буковини і Закарпаття.

Зміни в суспільно-політичному ладі і праві Галичини, Північної Буковини та Закарпаття.

Основні риси права. Цивільне право. Право власності. Зобов'язальне право. Спадкове право. Сімейно-шлюбне право. Кримінальне право. Поняття і види злочинів. Мета й система покарань. Основні риси судового процесу по цивільним і кримінальним справам.

Тема 16. Державно-політична криза 1916-1917 рр. в Росії та її вплив на суспільно-державний лад та право України

Перемога Лютневої революції. Крах самодержавства. Виникнення двовладдя в країні. Початок створення в Україні нових політичних структур. Тимчасовий уряд та його органи в Україні. Організація в Україні Рад робітничих і солдатських депутатів. Міжнародна, аграрна, робітнича та національна політика Тимчасового уряду.

Криза Тимчасового уряду. Кінець двовладдя. Всеросійська демократична нарада. Вибори до Установчих зборів в Україні.

Законодавство Тимчасового уряду. Цивільне право. Правове регулювання аграрних відносин. Правове регулювання праці. Кримінальне законодавство.

Тема 17. Державно-правові інститути УНР (Центральної ради)

Утворення Центральної Ради та еволюція її юридичного статусу. I та II універсали Центральної Ради. Державно-правові взаємовідносини Центральної Ради з Тимчасовим урядом.

Утворення Української Народної Республіки. III-й Універсал Центральної Ради. Соціально-економічні перетворення. Формування власних збройних сил. IV-й універсал Центральної Ради. Державний устрій та право УНР після Берестейського миру. Організація Центральної Влади. Місцеві органи Влади. Судові органи УНР першого періоду. Законодавча діяльність Центральної Ради. Конституція УНР від 29 квітня 1918 року. Припинення діяльності Центральної Ради і її помилки у державному будівництві.

Тема 18. Українська гетьманська держава П.Скоропадського

Гетьманська держава Павла Скоропадського. Переворот 29 квітня 1918 року і утворення Української гетьманської держави. Грамота до всього українського народу. Закони про тимчасовий державний устрій України.

Загальна характеристика внутрішньої і зовнішньої політики. П. Скоропадського. Державний устрій гетьманату. Судова система Української гетьманської держави. Законодавство Української гетьманської держави.

Тема 19. УНР доби Директорії

Повстання проти гетьманського уряду. Українська Народна Республіка часів Директорії. Падіння гетьманського режиму. Створення Директорії. Декларація Директорії 28 грудня 1918 року. Трудовий конгрес народів України. Резолюція конгресу про владу від 23 січня 1919 року. Протириччя між членами Директорії. Політика Директорії. Державний лад Директорії. Законодавство Директорії. Кінець Директорії. Ризький договір 18 березня 1921 року.

Тема 20. Західно-Українська Народна Республіка

Утворення ЗУНР на зборах у Львові 19 жовтня 1918 року. Вищі органи влади і управління ЗУНР. Міські органи влади. Законодавство ЗУНР. Договір ЗУНР з УНР і проголошення Акту соборності України 22 січня 1919 року у Києві. Паризька конференція. Кінець ЗУНР.

Тема 21. Утворення державно-правових інститутів української радянської держави та їх конституційне оформлення (4 год.)

Боротьба за встановлення влади Рад в Україні після жовтневого збройного повстання у Петрограді. 1-й Всеукраїнський з'їзд Рад, його постанови і рішення. Проголошення України Республікою Рад. Обрання з'їздом ЦВК. Утворення радянського уряду - Народного Секретаріату. Вищі і місцеві органи влади і управління. Створення системи правоохоронних органів. Надзвичайні органи радянської влади - революційні та військово-революційні комітети, революційні штаби. Радянське державне будівництво в Україні в умовах громадянської війни та воєнної інтервенції. III-й Всеукраїнський з'їзд Рад. Конституція УСРР 1919 року. Структура і компетенція органів державної влади і управління. Перебудова органів влади і управління в зв'язку з військовими діями. Надзвичайні органи влади.

Федеративні зв'язки радянських республік до укладення воєнно-політичного союзу. Воєнно-політичний союз УСРР з РРФСР та іншими радянськими республіками. Декрет ВЦВК 1 червня 1919 року «Про об'єднання Радянських соціалістичних республік: Росії, України, Литви, Латвії, Білорусії для боротьби із світовим імперіалізмом». Будівництво радянських збройних сил. Судові органи УСРР. Всеукраїнська надзвичайна комісія для боротьби з контрреволюцією.

Введення нової економічної політики та її законодавче оформлення. Господарчий і дипломатичний союзи УРСР з РРФСР та іншими радянськими республіками. Україна і утворення СРСР. Прийняття Декларації і Договору про створення СРСР. Державно-правовий статус України за Конституцією СРСР 1924 року. Перебудова державного апарату УСРР згідно з умовами непу і у зв'язку зі створенням СРСР. Вищі органи державної влади та управління. Всеукраїнський з'їзд Рад. Структура та компетенція ВУЦВК, його Президії та РНК УСРР. Українська економічна Рада. Постійне представництво УСРР при уряді СРСР. Наркомати УСРР. Місцеві органи влади і управління.

Адміністративно-територіальна реформа. Ліквідація губерній і перехід на 3-х ступеневу систему управління. Комітети незаможних селян. Перебудова судової системи. Організація державної прокуратури і адвокатури. Реорганізація ВУЧК. Ліквідація ревтрибуналів. Положення про судоустрій УСРР 1929 року. Національні аспекти в радянському державному будівництві. Утворення автономної Молдавської РСР. Українізація державного апарату УСРР.

Розвиток і кодифікація законодавства УСРР у 1922-1929 роках. Причини кодифікації. Адміністративне законодавство. Адміністративний кодекс УСРР 1927 року. Цивільне право. Цивільний кодекс УСРР 1922 року. Декларація про основні майнові права, що визначаються в УСРР. Положення про трести 1923 і 1927 рр. Сімейно-шлюбне право. Кодекс законів про сім'ю, опіку, подружжя та акти громадянського стану УСРР 1926 року. Трудове право. Кодекс законів про працю УСРР 1922 року. Встановлення 7-годинного робочого дня і 5-денної робочої неділі (1927 р.). Постанова про зміцнення трудової дисципліни. Кодекс законів про народну освіту УСРР 1922 року. Земельне і колгоспне право. Земельний кодекс УСРР 1922 року. Закон про ліси УСРР 1923 року. Постанови «Про радянські господарства» і «Про колективні господарства». Організація і правові положення МТС. Кримінальне право. Кримінальний кодекс УСРР 1922 року, його зміни і доповнення в зв'язку з прийняттям союзних актів. Основні начала кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік 1924 року. «Положення про злочини державні» і «Положення про військові злочини» 1927 року. Процесуальне законодавство. Кримінально-процесуальний кодекс УСРР 1922 року, його зміни і доповнення 1927 року. Цивільно-процесуальний кодекс УСРР 1924 року, його зміни і доповнення 1929 року. Виправно-трудоий кодекс УСРР 1925 року.

Тема 22. Державний устрій і право України в умовах становлення тоталітарно-репресивного режиму

Зміни в соціально-економічному та політичному ладі. Вплив індустріалізації країни і колективізацію на соціальну та економічну структури українського суспільства. Зміни в розвитку політичної системи.

Подальший процес формування адміністративно-командної системи управління. Обмеження прав і компетенції державних органів УСРР. Зміни в судових установах України. Зміна найменування вищих органів влади республіки в середині 30-х років. Конституція УРСР 1937 року. Перебудова державного апарату УСРС на основі Конституції УРСР 1937 року.

Розвиток радянського законодавства. Цивільне право. Кредитна реформа 1930 року. Соціалістична власність.

Сімейне право. Зміни і доповнення до Кодексу про сім'ю, опіку і акти громадянського стану УРСР і до «Положення про реєстрацію актів громадянського стану» 1935 і 1936 рр.

Трудове право. Зміни і доповнення до Кодексу законів про працю УСРР, внесені постановою ВУЦВК і РНК УСРР 25 лютого 1931 року. Введення єдиних трудових книжок. Зміни в трудовому законодавстві, введені указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 року.

Колгоспне і земельне право. Примірні статути сільськогосподарської артлі 1930 і 1935 рр.

Кримінальне і кримінально-процесуальне право. Значне посилення суворості кримінальної репресії за посягання на засади соціалізму. Закон від 7 серпня 1932 року «Про охорону майна держаних підприємств, колгоспів та кооперації і зміцнення суспільної (соціалістичної) власності». Постанова ЦВК СРСР від 8 червня 1934 року «Про кримінальну відповідальність за зраду Батьківщини». Постанова від 1 грудня 1934 року про боротьбу з терористичними актами.

Приєднання Західної України, частини Бессарабії та Північної Буковини до складу УРСР. Перетворення Молдавської АРСР в союзну республіку в складі СРСР.

Тема 23. Зміни в державній системі та праві Радянської України в роки великої вітчизняної війни (1941-1945)

Напад фашистської Німеччини на Радянський Союз. Організація оборони країни. Окупаційний режим.

Перебудова радянського державного апарату на воєнний лад. Державний Комітет Оборони СРСР і його уповноважені при органах державного управління УРСР. Перебудова місцевих органів державної влади і державного управління та їх діяльність в період війни. Реорганізація органів суду і прокуратури у зв'язку з введенням воєнного стану.

Звільнення території УРСР від тимчасової окупації. Возз'єднання Закарпаття з УРСР. Право України в період війни. Надзвичайне законодавство. Зміни в цивільно-правових відносинах. Житлове законодавство. Сімейне законодавство. Колгоспне і земельне законодавство. Кримінальне право. Кримінально-процесуальне право.

Міжнародний і внутрішній стан УРСР після другої світової війни. Відбудова народного господарства. Возз'єднання всіх українських земель в єдиній Українській державі.

Зміни в суспільному ладі. Посилення тоталітаризму у внутрішній політиці.

Державний лад. Ліквідація надзвичайних органів влади і управління, створених в період війни. Перші післявоєнні вибори вищих і місцевих органів влади. Перетворення РНК УРСР на Раду Міністрів УРСР.

Право. Цивільне право. Сімейне право. Трудове право. Внесення змін та доповнень у Кримінальний кодекс УРСР.

Тема 24. Державно-правові інститути України в другій половині 1950-х – середині 1960-х рр. ХХ ст.

Зовнішньополітичний та внутрішній стан країни. Перші ознаки десталінізації. Викриття культу особи. Початок процесу руйнування тоталітарного режиму.

Економічні реформи. Перехід з галузевого принципу управління і будівництва на територіальний.

Національно-державний устрій. Перехід Кримської області до складу УРСР. Розширення компетенції УРСР.

Державний апарат. Вищі та місцеві органи влади і управління. Правоохоронні органи. Товариські суди. Народні дружини.

Право. Кодифікація загальносоюзного законодавства. Основи законодавства Союзу РСР та союзних республік. Цивільне право. Трудове право. Колгоспне право. Кримінальне право. Кримінальне судочинство.

Авторитарна командно-адміністративна система управління та її негативний вплив на суспільне політичне життя.

Деформація у політико-управлінській сфері. Зміна децентралізованої системи управління промисловістю. Посилення силових методів управління та ідеологічного диктату, партійного апарату.

Тема 25. Друга кодифікація права радянської України (1960-1985 рр.)

Вищі та центральні органи влади і управління. Місцеві органи влади і управління. Особливості другої кодифікації права. Конституція УРСР 1978 року: основні положення. Право: цивільне право, сімейне право, трудове право, кримінальне право, судова система. Вищі і місцеві органи влади і управління. Правоохоронні органи.

Основні риси законодавства. Продовження початої в 50-х роках кодифікації радянського законодавства. Видання Зводу законів УРСР. Адміністративне законодавство. Цивільне господарське законодавство. Житлове законодавство. Сімейне законодавство. Трудове право. Природноресурсове право. Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право. Підготовка і опублікування систематичних збірників законодавства

Тема 26. Зміни в державному устрої та праві України в період реформ кінця 80-х на початку 90-х рр.

Соціально-економічна ситуація в країні. Зміни у зовнішній і внутрішній політиці. Програма перебудови організаційних структур, форм, стилю діяльності органів управління.

Реформа державного апарату. Посилення суспільно-політичної активності населення республіки. Закон Верховної Ради УРСР від 27 жовтня 1989 року «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР». Демократизація виборчої системи.

Розмежування повноважень між представницькими, виконавчими та судовими органами. Запровадження в Україні поста Президента.

Зміни в законодавстві. Законодавчі акти, які регулювали цивільно-правові відносини в Україні. Законодавство про підприємницьку діяльність. Трудове законодавство. Зміни і доповнення Конституції УРСР 1978 року.

Зміни в статусі УРСР як союзної республіки. Прийняття 16 липня 1990 р. «Декларації про державний суверенітет». Відміна назви республіки «УРСР»,

Тема 27. Розпад СРСР та відродження незалежної держави – Україна

Передумови відродження незалежної України в 1991 р. Акт проголошення незалежності 24 серпня 1991 р. та його схвалення на всеукраїнському референдумі 01 грудня 1991 р. Розпад СРСР і угода про створення Співдружності незалежних держав (СНД). Принципи участі

України у міждержавних об'єднаннях. Закон України „Про правонаступництво України” (12 вересня 1991 р.).

Тема 28. Особливості державно-правового розвитку України на сучасному етапі

Подальша демократизація суспільно-політичного життя суверенної України. Громадські організації: партії, рухи, профспілки, товариства. Реформування системи центральних та місцевих органів державної влади та управління. Інститут президентства та його представників на місцях. Верховна Рада України. Кабінет Міністрів України. Органи місцевого самоврядування. Основи виборчої системи. Референдум. Конституційний Суд України. Правосуддя. Прокуратора. Гуманізація прав суб'єктів у незалежній Україні. Декларація прав національностей України. Закон про національні меншини в Україні.

Розробка та прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. Структура, головні положення, оцінка. Державно-політичний розвиток України у 1996-2004 роках. «Помаранчева революція» 2004 р. «Революція гідності» 2014 р. Зміни до Основного закону.

Причини, підготовка та проведення правової реформи в Україні. Реформування системи законодавства. Правова регламентація майнових відносин в умовах становлення ринкової економіки в Україні. Концепція соціального забезпечення населення України. Кодифікаційна діяльність в незалежній Україні.

БЛОК II

ІСТОРІЯ УЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО

Тема 1. Теоретико-методологічні засади «Історії учень про державу і право» як науки

Предмет дисципліни Історія учень про державу і право. Її місце в системі юридичних наук. Джерела Історії учень про державу і право. Періодизація історії учень про державу і право. Формаційний підхід. Історична періодизація: Стародавній світ, Середні віки, Новий і Новітній час. Вивчення Історії учень про державу і право по епохам. Структура курсу.

Тема 2. Особливості уявлень про державу і право в країнах Стародавнього Сходу

Загальна характеристика релігійно-міфологічних уявлень про політику, державу і право у країнах стародавнього Сходу в II-I. Тис. до н.е. версії божественного походження земної влади і порядку. Політико-правова думка стародавньої Індії. Зачатки ідеології Брахманізму. Веди. Упанішади. Політико-правова пам'ятка “Закони Ману”. Вплив буддизму на державну політику. Уявлення про природний характер законів. Політико-правова думка стародавнього Китаю вчення Конфуція. Мао-цзи та його ідеї природної рівності всіх людей, про виникнення держави. Політичні і правові вчення в Стародавньому Ізраїлі. Вплив Єгипетської, асирійської та вавілонської

політичної і правової думки. Біблія(Старий Заповіт) як джерело правових принципів для юдеїв та християн.

Тема 3. Державно-правові вчення Стародавньої Греції

Загальна характеристика політико-правової ідеології у Стародавній Греції. Основні напрями ідеологічної боротьби проблеми, що були в центрі уваги цієї боротьби. Державно-правові вчення раннього періоду (IX-VI ст.ст. до н.е.). творчість Гомера, Гесіода, Солона. Творчість семи мудреців. Піфагор, Геракліт та їх обґрунтування аристократичних ідеалів управління “кращих”— розумової та моральної еліти. Період розквіту давньогрецької політико-правової думки. Демокріт та його вчення. Праворозуміння софістів старших (Протагор, Горацій, Гіппій, Антіфон) і молодших (Тразімах, Каллікл, Лікофрон, Алкідам). Політичні та правові ідеї Сократа. Проекти ідеальної держави Платона. Політика як царське мистецтво. Вчення Аристотеля про суспільство, політику, державу і право. Філософські основи його вчення. Критерії та класифікація Аристотелем форм держави. Політико-правові ідеї епохи еллінізму. Епікур. Мета державної влади— забезпечення безпеки громадян. Грецький стоїцизм (Зенон, Хризіпп). Вчення Полібія про класифікацію форм держави та їх кругообіг. Значення грецької політичної і правової думки для європейської цивілізації.

Тема 4. Державно-правові вчення Стародавнього Риму

Загальна характеристика основних напрямків політичної і правової думки у Стародавньому Римі. Вчення Цицерона про державу і право. Вплив на нього ідей давньогрецьких мислителів. Влада народу як «безумство і безчинство натовпу». Політичні та правові ідеї римських стоїків (Сенека, Епіктер, Марк Аврелій). Їх ставлення до свободи і рабства. Політико-правові ідеї римських юристів (Гай, Папініан, Павло, Ульпіан, Модестін). Римські юристи про природу і систему права, про право ісправедливість, про право публічне і приватне. Основоположник світової юриспруденції Гней Флавій. Роль правової думки у формуванні європейської правової науки та системи законодавства.

Тема 5. Політичні та правові ідеї Християнства

Політичні і правові ідеї раннього християнства. Еволюція християнства з опозиційної релігії в державну, зміна його політико-правової сутності. Політико-правове вчення Аврелія Августина. Єресі. Боротьба з Єресями римо-католицької церкви. Вплив раннє християнської політичної і правової думки на політико-правові вчення Середньовіччя та Нового і Новітнього часу.

Основні риси політико-правової думки Середньовіччя. Вчення Фоми Аквінського про державу і право. Уявлення Фоми Аквінського про державу – перша спроба розвинути християнську доктрину держави на основі аристотелівської “Політики”. Елементи державної влади: суть, походження, використання. Побудова концепції права на основі етики. Середньовічні єресі. Джон Уїкліф і Ян Гус – видатні представники бюргерської єресі. Ідеї Джона Уїкліфа про зверхність короля над духовенством Політико-правові вчення Марсилія Падуанського. Структура трактату “Defensor Pacis”: світська теорія

держави, роль і призначення церкви. Виявлення головної причини роздорів між державою та церквою. Тлумачення народного суверенітету. Поняття громадянин та громадянське суспільство. Вчення середньовічних юристів. Пристосування середньовічними юристами норм римського рабовласницького права до регулювання феодалних відносин. Гуманістична школа права. Школа глаторів. Corpus Juris Civilis. Школа постглаторів (коментаторів). Вчення Вільяма Оккама.

Тема 6. Політичні і правові вчення епохи Відродження і Реформації

Повернення до античних принципів у філософії, політиці і праві. Етапи розвитку політичної і правової думки епохи Відродження: гуманістичний або антропоцентричний, неоплатонічний, натуралістичний та їх характеристика. Політико-правові ідеї європейського гуманізму XIV- XVI ст. Політико-правові ідеї в творі Еразма Ротердамського “Виховання християнського правителя”. Політичні і правові ідеї Реформації. Протиставлення політики богослов’ю. Мартін Лютер. Держава і право в його системі. Томас Мюнцер як селянсько-плебейський вождь Реформації. Жан Кальвін. Виникнення утопічного соціалізму. Вчення Н.Макіавеллі про державу і право. Макіавеллі про походження, сутність і форми держави, про завдання і засоби політики. Політичний ідеал Макіавеллі. “Макіавеллізм”. Світська теорія про походження і форми держави Ніколо Макіавеллі. Ідея сильної централізованої влади. Франческо Гвічардіні про народне правління як приховану тиранію. Політичні і правові ідеї тираноборців (монархомахів). Жан Боден про суверенітет як ознаку державної влади взагалі та форми держави. “Очищений” аристотелізм в поясненні держави і права. Жан Боден як апологетик абсолютизму та монархії. Родина (сім’я) і держава як “спілкування” родин. Влада глави родини: подружня, батьківська, панська (над рабами і слугами). Види державних утворень: 1. аснованих на нерівності (васальна держава, федерація); 2. Заснованих на рівності (конфедерація). Політико-правова ідеологія утопічного соціалізму. Ідейний і суспільний лад в “Утопії” Томаса Мора і “Міста Сонця” Томазо Кампанелли. Загальне і особливе в їхніх державно-правових поглядах.

Тема 7. Розвиток політичної та правової думки в Голландії та Англії

Соціально-політична характеристика епохи та її відображення в політичній правовій свідомості. Загальна характеристика природничо-правової доктрини. Політичні і правові вчення в Голандії в XVII ст. Теорія природного права Гуго Горація. Горацій про походження держави, суверенітет державної влади та її носіях. Принципи міжнародних відносин. Бенедикт (Барух) Спіноза та його вчення про невідчужувані права громадян і межі дії державної влади. Ставлення до форм держави. Основні напрямки політичної і правової думки в період англійської революції XVII ст. Політичні і правові погляди роялістів. Концепція абсолютизму. Роберт Фільмер. Політичні і правові ідеї прихильників парламенту в передреволюційний період. ІнDEPENDенти. Правові погляди противників королівського абсолютизму в період революції і протекторату О.Кромвеля. Позиція поміркованих (грандів). Джон Мільтон і Джейм Гарінгтон і Ольдже Сідней. Їх погляди на організацію

державної влади. Політико-правові погляди левілерів. Джон Лільберн. Природні права за Дж. Лільберном. Особливості його теорії народного суверенітету. Погляди на організацію державної влади. Політико-правові ідеї дигерів (копачів). Проект конституції Джерарда Уінстенлі. Політико-правове вчення Томаса Гобса. Особливості трактування природного становища і договірного походження держави. “Левіафан або матерія, форма і влада держави”. Гоббс про співвідношення особи і держави. Політичний ідеал Т.Гоббса. Верховна влада і недопустимість розподілу влади. Право в об’єктивному і суб’єктивному розумінні. Правопорядок і законність.

Джон Локк і його вчення про державу і право. Теоретичне обґрунтування компромісу 1688р. “Два трактати про громадянське правління”. Природний стан і держава. Теорія розподілу влади. Система конституціоналізму за Дж. Локком. Демократичні течії в англійській політико-правовій думці. Зародження утилітаризму. Ієремія Бентам. Принципи корисності в праві, зокрема в кримінальному. Ідея перебудови держави і права на наукових основах та приведення їх у відповідності з природою людини.

Тема 8. Політичні і правові вчення епохи європейської Просвіти

Загальна характеристика політико-правової ідеології епохи Просвітництва, її еволюція. Ідея побудови юридичної науки на світській основі. Вчення про природне право в Німеччині (Самуїл Пуфендорф, Христіан Томазій, Христіан Вольф). Інтерпретація С.Пуфендорфом природного права. Секуляризація політичної теорії. Договори як правова основа держави. Єдина верховна влада як душа держави. Розвиток ідеї звільнення юриспруденції від богослів’я в працях Х. Томазія. Особливості італійської політико-правової думки епохи Просвітництва. Джамбатіста Віко про циклічність історії та суспільно-політичного розвитку. Фази історичного розвитку: Божествена – з управління жреців; героїв – з владою аристократії; людей – з демократичним представництвом та народним суверенітетом. Раціоналістична критика Віко теорії природного права (концепції договірного походження держави). Чезаре Бакарія як родоначальник класичної школи права. Природничо-правова доктрина Бакарія – індивід відчужує частину свободи для об’єднавчої інституції – держави. Кримінально-правові погляди мислителя.

Тема 9. Політичні та правові вчення у Франції

Соціально-економічні обставини. Політичні і правові погляди Вольтера. Політико-правова доктрина Шарля Луї Монтеск’є. Монтеск’є про фактори, що визначають характер законодавства. Значення політичного фактора – форми правління. Поняття політичної свободи. Теорія розподілу влад Монтеск’є. Політико-правове вчення Жана-Жака Руссо. Руссо про причини виникнення і розвитку суспільної нерівності. Теорія договірного походження держави. Руссо про походження і суть держави. Обґрунтування ідеї народного суверенітету. Поняття “загальної волі” і “волі всіх”. Погляди на організацію державної влади. Руссо про міжнародне право. Політико-правові ідеї утопічного соціалізму (Жам Мельє, Мореллі, Габріель боно де Маблі, Гракх Бабеф). Жан Мельє про походження політичної влади і її зв’язок з приватною

власністю. Шляхи перебудови політичного ладу. Морелі про регламентацію в законі державної влади і державного управління. Політична програма Грекха Бабефа. Його ідеї народної концепції. Бонапарт. Політико-правові погляди. Наполеонівська рецепція римського права. Вплив ідей Великої Французької революції на становлення континентальної системи права.

Тема 10. Вчення про державу і право в США у XVIII ст.

Загальна характеристика основних напрямів політичної і правової думки. “Основні уложення” проголошені в Конституції 1639 р. політико-правові ідеї періоду боротьби за незалежність і вироблення Конституції. Декларація незалежності від 4 липня 1776 р. Статті конфедерації і вічний союз 1781 р. Ідеї конституціоналізму і федералізму. Державно-правові погляди “федералістів” (Олександр Гамільтон, Джон Адамс, Джеймс Медісон). Ідеї розподілу влади у О. Гамільтона. Бенжамін Франклін про роль північноамериканських штатів і Англії як двох суверенних і рівноправних частин імперії. Політико-правові погляди Томаса Джеферсона, їх втілення в Декларації незалежності і Біля про права. Ставлення Джеферсона до рабства. Обґрунтування правомірності народної революції. Політичні та правові ідеї радикальних демократів. Томас Пейн. Особливості його теорії природного права. Ставлення до рабства і революції. Джон Адамс та його праця “В захист конституцій урядової влади в США”.

Тема 11. Політичні і правові вчення в Німеччині в кінці XVIII-XIX ст.

Загальна характеристика основних напрямків державно-правової ідеології наприкінці XVIII ст. Історична школа права Густава Гуго, Фрідріха-Карла фон Савінї та Георга-фрідріха Пухта, їх погляди на виникнення, розвиток і сутність права. Критика природно-правової теорії.

Вчення Імануїла Канта про державу і право. Зв'язок політичного і правового вчення з етикою. Категоричні імперативи І. Канта. Поняття права і держави. Особливості поглядів Канта на розподіл влад і класифікацію форм держави. Його суспільно-політичний ідеал і проект вічного миру. Політико-правова теорія ЙГотліба Фіхте. Проект держави у праці “Замкнута торгова держава”. Ідея відсутності уряду в майбутньому вдосконаленому суспільстві. Вчення Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля про державу і право. “Філософія права”. Предмет і метод гегелівської філософії права. Розумні основи держави і права та їх дійсність. Поняття права і держави. Співвідношення громадянського суспільства і держави. Концепція розподілу і органічної єдності влад. Внутрішній устрій і структура влади в державі. Влада князя. Урядова влада. Законодавча влада. Станове представництво.. Конституційна монархія. Гегель про міжнародне право, війну і мир, про природний стан у сфері міжнародних відноси. Неогегелівські теорії держави і права. Значення гегелівської політико-правової доктрини для формування новітніх поглядів на державу і право. Значення класичної німецької політико-правової думки.

Тема 12. Європейські політичні і правові школи XIX-XX ст.

Основні напрямки західноєвропейської політико-юридичної думки. Англійський лібералізм. Французький лібералізм. Німецький лібералізм. Політико-правові погляди ідеологів соціалізму. Політичні погляди О.Конта.

Соціально-історичні корені і теоретичні джерела марксистського розуміння держави і права. Держава і право як надбудовні явища. Класовий характер держави і права. Соціалістична революція і диктатура пролетаріату. Доля держави і права в комуністичній формації.

Вчення Р. Ієрінга про право та державу. Соціологічна теорія держави. Неокантіанське вчення про право. Рудольф Штаммлер. Вчення Дж. Остіна про право. Політичні ідеї Г. Спенсера. Політико-правові вчення Ф. Ніцше.

Аналітична юриспруденція. Позитивіський нормативізм Г.Кельзена. Прагматичний позитивізм. Політико-правові ідеї солідаризму та інституціоналізму. Соціологічна юриспруденція. Правовий реалізм. Екзистенціальна філософія права.

БЛОК III.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Тема 1. Конституційне право України - основа системи національного права України

Поняття і предмет конституційного права України. Метод конституційно-правового регулювання; поняття, характерні риси. Місце конституційного права в системі національного права та його роль у становленні і розвитку правової системи України. Джерела конституційного права України, як галузі національного права. Конституційно-правові норми: поняття, особливості, види. Конституційно-правові інститути, поняття, загальна характеристика. Система конституційного права України. Конституційно-правові відносини; поняття, характерні особливості, види. Конституційно-правова відповідальність: поняття, особливості. Види й особливості санкцій конституційно-правової відповідальності.

Тема 2. Конституційне право як наука і навчальна дисципліна

Поняття, предмет і джерела науки конституційного права. Система науки конституційного права України. Функції і соціальне призначення науки конституційного права, її роль у формуванні українського конституціоналізму. Методологія науки конституційного права. Місце науки конституційного права в системі правознавства; роль науки у забезпеченні розбудови суверенної держави Україна. Конституційне право як навчальна дисципліна.

Тема 3. Конституція України

Поняття і сутність конституції. Юридичні форми і види конституції. Становлення Конституції України: а) зародження ідей конституціоналізму в Україні; б) конституційні ідеї українських демократів XVIII-XX століття. Роль Т.Г. Шевченка, І.Я. Франка у формуванні ідей незалежності та соборності України; в) втілення демократичних ідей конституціоналізму в

період відродження української державності 1918-1920 р.р. г) конституціоналізм України в радянський період. Створення Конституції суверенної держави Україна. Предмет конституційного регулювання; зміст і структура конституції України. Основні функції конституції України. Основні способи прийняття конституцій; порядок прийняття Конституції України та внесення до неї змін. Реалізація Конституції України. Забезпечення правової охорони Конституції України.

Тема 4. Загальні засади конституційного ладу України

Поняття і основні принципи конституційного ладу України. Конституційно-правові основи державного ладу України. Форма Української держави; атрибути державності України. Конституційно-правові основи суспільного ладу України, його характерні ознаки. Політична система суспільства України: поняття, структура, функції. Конституційні основи економічної системи і соціальної структури суспільства України. Конституційні основи становлення громадянського суспільства в Україні. Основні гарантії конституційного ладу України.

Тема 5. Конституційно-правові основи статусу особи в Україні

Поняття і зміст правового статусу особи. Правовий статус особи, як конституційно-правовий інститут. Поняття прав, свобод та обов'язків особи. Основні Конституційні принципи правового статусу особи в Україні. Види правового статусу особи. Особливості правового статусу різних категорій осіб в Україні. Основні гарантії реалізації правового статусу особи в Україні.

Тема 6. Громадянство України

Поняття і зміст громадянства. Конституційно-правове регулювання відносин громадянства в Україні. Принципи громадянства України. Підстави набуття громадянства України. Право крові та право ґрунту, як принципи набуття громадянства. Припинення громадянства України; його підстави. Організаційно-правові форми щодо порядку вирішення питань громадянства України.

Тема 7. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

Загальні міжнародно-правові стандарти основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Конституційно-правовий інститут основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні. Система конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні. Гарантії реалізації прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Тема 8. Конституційні інститути безпосередньої демократії в Україні

Поняття народовладдя; основні форми народного волевиявлення. Вибори, як одна із основних форм народного волевиявлення: поняття виборчої системи та виборчого права; види виборчих систем та види виборів. Виборча система і виборче право в Україні; конституційно-правове регулювання.

Виборчий кодекс. Принципи виборчого права. Виборчий процес в Україні: поняття, стадії. Конституційні основи і гарантії реалізації виборчого права в Україні. Референдум в системі інститутів безпосередньої демократії; поняття, основні види референдумів. Порядок призначення і проведення референдумів в Україні. Юридична відповідальність за порушення законодавства України про вибори та референдуми.

Тема 9. Конституційно-правові основи організації державної влади в Україні

Державна влада, як інститут конституційного права України. Поняття й ознаки органу державної влади. Розподіл влади у побудові і функціонуванні державного механізму України. Конституційні засади побудови і діяльності органів державної влади України. Система органів державної влади України, їх структура, конституційні основи компетенції.

Тема 10. Законодавча влада в Україні

Поняття і сутність законодавчої влади; загальна характеристика легіслатур. Верховна Рада України - найвищий представницький і єдиний законодавчий орган влади в Україні: а) конституційно-правовий статус Верховної Ради; б) депутатський корпус Верховної Ради України. Внутрішня структура Верховної Ради України. Основні функції і повноваження Верховної Ради України. Поняття і зміст законодавчої діяльності; принципи законотворчості. Стадії законодавчого процесу. Основні організаційно-правові форми діяльності Верховної Ради України. Акти Верховної Ради України.

Тема 11. Конституційно-правовий статус народного депутата України

Поняття та характерні ознаки правового статусу народного депутата України. Конституційно-правова природа депутатського мандату в Україні. Законодавче регулювання правового статусу народного депутата України. Зміст правового статусу народного депутата України: а) правосуб'єктність народного депутата; б) повноваження народного депутата; в) основні гарантії діяльності народного депутата. Конституційно-правові форми відповідальності народного депутата.

Тема 12. Президент України

Конституційно-правовий інститут президентства: поняття, загальна характеристика. Становлення і розвиток інституту президентства в Україні. Конституційно-правовий статус Президента України; порядок його обрання, процедура вступу на пост. Основні функції і повноваження Президента України. Підстави і порядок припинення повноважень Президента України. Акти Президента України; їхнє місце в системі нормативно-правових актів держави.

Тема 13. Виконавча влада в Україні

Поняття і сутність виконавчої влади; загальна характеристика конституційно-правового статусу органів виконавчої влади. Загальні

Конституційні засади побудови державних органів виконавчої влади в Україні. Система органів державної виконавчої влади в Україні; законодавче регулювання. Кабінет міністрів України; конституційно-правовий статус, порядок формування, склад. Основні функції і повноваження Кабінету Міністрів України. Міністерства та інші центральні органи державної виконавчої влади. Місцеві органи державної виконавчої влади. Акти органів державної виконавчої влади.

Тема 14. Судова влада в Україні.

Поняття та ознаки судової влади. Конституційно-правові основи судової влади в Україні. Система органів судової влади в Україні. Конституційно-правові основи побудови і функціонування судової влади в Україні; принципи судочинства. Конституційно-правовий статус суддів в Україні. Вища рада юстиції України: порядок утворення, склад, основні функції. Конституційно-правові основи побудови і функціонування адвокатури в Україні.

Тема 15. Конституційний Суд України

Поняття, сутність і організація правової охорони конституції. Становлення державних органів по забезпеченню правової охорони Конституції в Україні. Статус Конституційного Суду України, порядок його формування, структура і склад. Компетенція Конституційного Суду України. Порядок діяльності Конституційного Суду України. Акти Конституційного Суду України.

Тема 16. Державний устрій і територіальна організація України

Територія як атрибут (невід'ємна ознака) держави. Територіальне верховенство України за Декларацією про державний суверенітет України та Конституцією України. Види та форми державного устрою і територіальної організації. Форма державного устрою України. Автономна республіка Крим у складі України (конституційно-правовий статус). Поняття, суть та принципи територіальної організації України; проблеми її вдосконалення. Система адміністративно-територіального поділу України; конституційно-правовий статус адміністративно-територіальних одиниць. Державний кордон України: поняття, законодавче регулювання.

Тема 17. Місцеве самоврядування в Україні

Поняття і сутність місцевого самоврядування. Основні конституційні засади місцевого самоврядування в Україні. Система місцевого самоврядування в Україні; її основні ланки, законодавче регулювання. Органи, посадові особи місцевого самоврядування. Правові основи компетенції органів місцевого самоврядування. Конституційно-правові форми функціонування органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Організаційно-правова та матеріально-фінансова основи місцевого самоврядування в Україні. Гарантії правової, організаційної та фінансової самостійності (автономії) місцевого самоврядування.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України (із змінами і доп.).- від 28 червня 1996р. // ВВР України.-1996.-№30.-Ст.141.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990р. // ВВР України.-1990.-№31.-Ст.429.
3. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991р. // ВВР України.-1991.- №38.- Ст.502.
4. Конституція Автономної Республіки Крим від 21 жовтня 1998р // Сборник нормативно-правовых актов Автономной Республики Крым – 1998. – № 12. – стор. 2389. – стаття 1008.
5. Про державний кордон України: Закон України (із змінами і доп.).- від 4 листопад 1991р. // ВВР України.-1992.-№2.- Ст.6.
6. Про прокуратуру: Закон України (із змінами і доп.).- від 14 жовтня 2014 року.//ВВР України. 2015, № 2-3, ст.12.
7. Про громадські об'єднання: Закон України (із змінами і доп.).- від 22 березня 2012р. //ВВР України.- 2013, № 1, ст.1
8. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992р.//ВВР України.-1992.-№ 36. - Ст. 529.
9. Про Рахункову палату: Закон України (із змінами і доп.).- від 2 липня 2015 року. // ВВР України.- 2015, № 36, ст.360.
10. Про Конституційний Суд України: Закон України (із змінами і доп.).- від 13 липня 2017 року.//ВВР України.- 2017, № 35, ст.376.
11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України (із змінами і доп.).- від 21 травня 1997р.//ВВР України.-1997.-№ 24. - Ст.170.
12. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р.//ВВР України.- 1998, № 20, ст.99
13. Про Вищу раду правосуддя: Закон України (із змінами і доп.).- від 21 грудня 2016 року. // ВВР України.- 2017, № 7-8, ст.50.
14. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня1998р. //ВВР України.- 1998, № 35, ст.237
15. Про столицю України місто-герой Київ: Закон України (із змінами і доп.).- від 15 січня 1999р.//ВВР України.-1999.-№.11.- Ст.79.
16. Про місцеві державні адміністрації: Закон України (із змінами і доп.).- від 9 квітня1999р.//ВВР України.-1999.-№ 20/21. - Ст.190.
17. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України (із змінами і доп.).- від 15 вересня1999р.//ВВР України.-1999.- № 45.- Ст.397.
18. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України (із змінами і доп.).- від 16 березня 2000р.//ВВР України.-2000.-№ 23.- Ст.176.
19. Про політичні партії в Україні: Закон України (із змінами і доп.).- від 5 квітня 2001р.//ВВР України.-2001.-№ 23.- Ст.118.

20. Про імміграцію: Закон України (із змінами і доп.).- від 7 червня 2001р.//ВВР України.-2001.-№ 41.- Ст.197.
21. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України (із змінами і доп.).- від 7 червня 2001р.//ВВР України.-2001.-№ 33.- Ст.175.
22. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України (із змінами і доп.).- від 8 липня 2011р.//ВВР України.-2011.
23. Про громадянство України: Закон України (із змінами і доп.).- від 18 січня 2001р.//ВВР України.-2001.-№ 13.- Ст.65.
24. Про Державний Гімн України: Закон України від 6 березня 2003 р.//ВВР України.-2003.-№ 24.- Ст.163.
25. Про правовий статус закордонних українців: Закон України від 4 березня 2004р.//ВВР України.-2004.-№ 25.- Ст.343.
26. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004р.//ВВР України.-2004.-№ 50.- Ст.540.
27. Про доступ до судових рішень: Закон України (із змінами і доп.).- від 22 грудня 2005р.//ВВР України.-2006.-№ 15. - Ст.128.
28. Про державний реєстр виборців: Закон України (із змінами і доп.).- від 22 березня 2007р.//ВВР України.-2007.-№ 20.- Ст.282.
29. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України (із змінами і доп.).- від 16 квітня 2009р. //ВВР України.-2009.-№ 38.- Ст.534.
30. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України (із змінами і доп.).- від 5 лютого 2015 року. //ВВР України. 2015, № 13, ст.91
31. Про судоустрій і статус суддів: Закон України (із змінами і доп.).- 2 червня 2016 р.//ВВР України. 2016, № 31, ст.545.
32. Про Кабінет Міністрів України: Закон України (із змінами і доп.).- від 27 лютого 2014 року //ВВР України. 2014, № 13, ст.222
33. Про Культуру: Закон України від 14 грудня 2010р.//ВВР України.- 2011р. №24.- Ст.168.
34. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011р.//ВВР України.-2011.-№51. - Ст. 577.
35. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України - від 17 квітня 2011р.//ВВР України.-2011.-№38.- Ст.385.
36. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011р.//ВВР України.-2011.-№ 32.- Ст.314.
37. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011р.//ВВР України.-2011.
38. Виборчий кодекс України від 19.12.2019. // Відомості Верховної Ради України, 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48
39. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30 червня

- 2004р. // ВВР України. 2004, № 36, ст.448
40. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02. 2007 року // ВВР України. 2007.- № 20. – Ст. 282.

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ

Основна

1. Історія держави і права України [Текст]: Навчальний посібник у схемах/ П 83 [Л.С.Протосавицька]- К.: ФОП Ямчинський О.В., 2019 – 360 с.
2. Гавриленко О.А. Історія держави і права України: стародавня доба : навчальний посібник. –Харків: ХНУВС, 2011. –64 с.
3. Гончаренко В.Д. Історія держави і права України: [підручник.] / В.Д.Гончаренко. —Х.: Право, 2019. –552 с.
4. Заруба В.М. Історія держави і права України : Навчальний посібник / В.М.Заруба. –Х.: Право, 2019. –552 с.
5. Захарченко П. Історія держави і права України: [підручник] / П.Захарченко. –К.: Атіка, 2004. –368 с.
6. Іванов В.М. Історія держави і права України: [підр.] / В.М.Іванов. – К.: КУП НАНУ, 2013. –892 с.
7. Історія держави і права України : [підручник]. –У 2-х т. / за ред. Тація В.Я., Рогожина А.Й. –Том 1. –[кол. авторів: В.Д. Гончаренко, А.Й.Рогожин, О.Д.Святоцький та ін.]. –К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 648 с.
8. Історія держави і права України. Конспект лекцій для бакалаврів спеціальності 081-Правовенної форми навчання. Майборода Оксана Леонтіївна. –Луцьк: Луцький НТУ, 2016. –с.116.
9. Історія держави і права України: [навч. посіб.] / за ред. А.С.Чайковського. –К.: Юрінком Інтер, 2000. –384 с.
10. Історія держави і права України. Курс лекцій / В.М. Щербатюк(кер. автор. кол.). П.П.Захарченко, О.В.Кузьминець та ін. Київ: Видавництво «Фенікс», 2018. - 496 с.
11. Історія держави і права України: підручник / за заг.ред. О. М. Бандурки. Харків: ХНУВС, 2019. 448 с.
12. Історія держави і права України: підручник / за заг.ред. Тищик Б.Й., Бойко І.Й. Київ: Ін Юре, 2015 - 807 с.
13. Історія державності України: експериментальний підручник / за заг. ред. Бандурки О.М., Ярмиша О.Н. –[кол. авторів: В.А. Греченко, О.А.Гавриленко, М.М. Столбуненко. та ін.]. –Х.: ТОВ «Одісей», 2004. –608с.
14. Кузьминець О.В. Історія держави і права України: [навч. посіб.] / О.В.Кузьминець, В. Калиновський. –К.: Україна, 2005. –448 с.
15. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: [підруч.] / В.С.Кульчицький, Б.Й. Тищик. –К. Вид дім «Ін Юре», 2007. -624 с.
16. Лановик Б.Д. Історія України: [навч. посіб.] / Б.Д. Лановик, М.В. Лазарович –К. : Знання-Прес, 2006. –598 с.
17. Музиченко П. Історія держави і права України: навчальний посібник. –5-те вид., випр. і доп. / П. Музиченко. –К.: Т-во «Знання», КОО, 2006. –437 с.

18. Серета А.М. Історія держави і права України : [навч. посіб.] –Суми: Університетська книга, 2012. –Частина І. –332 с.
19. Терлюк І.Я. Історія держави і права України : [навч. посіб.] / І.Я.Терлюк. –К.: Атіка, 2011. –944 с.
20. Тищик Б.Й. Історія держави і права України : акад. курс : [підручник] / Б.Й. Тищик, І.Й. Бойко. –К. : Ін Юре, 2015. –808 с
21. Трофанчук Г.І. Історія держави і права України : [навч. посіб.] / Г.І.Трофанчук. –К. : Юрінком Інтер, 2019. –568 с.

Додаткова

1. Абаровський І. П.І. Калнишевський у пам'яті земляків / І. Абаровський // Часопис української історії. К., 2016. Спецвипуск 34. С. 89-95.
2. Бачинська О. А. Українське козацтво. Золоті сторінки історії / Бачинська О. А., Чухліб Т. В., Щербак В. О. К.: ПП «Кристал БУК», 2015. 400 с.
3. Білоус Н. Приватні міста Київського воєводства в першій половині XVII ст.: кількість, особливості розвитку та функціонування // Україна в Центрально-Східній Європі. Київ, 2015. Вип.15. С.125–164.
4. Блажівська О. Новели речового, зобов'язального та спадкового права в Правах, за якими судиться малоросійський народ // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. Вип.1. С. 25–30.
5. Бойко І. Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX –XX ст.): навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 904 с.
6. Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII-XVIII ст. / В. Брехуненко. К.: Темпора, 2014. 504 с.
7. Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII-XVIII ст. / В. Брехуненко. К.: Темпора, 2014. 504 с.
8. Бровко А. Г. Історіографія історії Нової Січі (1734-1775 рр.): Монографія / А. Г. Бровко, Г. Г. Коцур. К.: Книги-XXI, 2011. 280 с.
9. Ворончук І. Інститут опіки: правові норми та повсякденні практики на Волині ранньомодерної доби // Україна в світовій історії. 2014. No 3 (52). С.134–150
10. Гошко Т. Звичай і права : джерела, коментарі, дослідження : у 2т. Київ, 2019. Т. I : Антропологія міст і міського права на руських землях у XIV–першій половині XVII століття. 564с.
11. Гошко Т. Питання обороноздатності й безпеки руських міст на сеймах Речі Посполитої в XV –першій половині XVII ст. // Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій. Київ, 2019. Вип. 6 (1). С.67–82. URL: <http://mics.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/Гошко.pdf>.
12. Гошко Т. Уявлення про старість у містах річпосполитського простору на межі середньовіччя та ранньомодерної доби // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Історія. 2018. No 1(136). С.18–28.23.
13. Грибовський В. Запорозький зимівник і ногайське кишло: спроба співставлення / В. Грибовський // Запорозька Січ і українське козацтво: 3б. наук. праць. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. С.106-119.

14. Демуз І. О. Наукові товариства натеренах України ХІХ –початку ХХст.: полілог учених і епох: Монографія / І. О. Демуз. Переяслав-Хмельницький: ФОП ЛукашевичО.М., 2014. 681 с.

15. Діяння римські (Християнські притчі Середньовіччя) / пер. з лат. Р.Паранько. Львів, 2014. 448с.

16. Зайцева Т. Д. Антропологія міст і міського права на руських землях Корони Польської в ХІV – першій половині ХVІІ ст. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2019.

17. Замура О. «Великий шаленець». Смерть і смертність у Гетьманщині ХVІІІ століття. Київ, 2014. 239с

18. ЗахарченкоП.П., Мацелюх І. А. Законодавчий механізм забезпечення міжконфесійної злагоди у Великому князівстві Литовському та Речі Посполитій. Соціологія права: науково-практичний журнал.№ 1–2 (16–17). 2016. С. 61–65

19. Історія Запорозької Січі / Ред. кол.: В.Смолій (відп. ред.), В. Щербак (наук. ред. та упорядн.), В. Горобець, О.Гуржій та ін. К.: Арій, 2015. 240 с
Історія Запорозької Січі / Ред. кол.: В.Смолій (відп. ред.), В. Щербак (наук. ред. та упорядн.), В. Горобець, О.Гуржій та ін. К.: Арій, 2015. 240 с.

20. Келлер О. Магдебургское право и другие формы городского права в крупных населенных пунктах Центрально-Восточной Европы : сравнительный налоговый анализ // *Анналы юридической истории*. 2018. Т.2. №1–2. С.38–62

21. Кобилецький М. Магдебурзьке право у Литві // *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Львів, 2014. Вип. 59. С.80–86

22. Кобилецький М. Праці Йоганеса фон Буха та їх роль у поширенні римського права у Центрально-Східній Європі // *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Львів, 2014. Вип. 60. С.75–81

23. Ковальова С. Г. Правовий захист свободи, честі, гідності та статевої недоторканності жінок за литовсько-руським правом ХVІ ст. Україна. Євроінтеграція. Інтермаріум: історія і сучасність : матеріали Міжнародної наукової конференції. Одеса, 28–29 жовтня 2016 року. Миколаїв: Міжнародний гуманітарний університет, 2016. С.69–75

24. Косенко Л. О. Козаки: Лицарський орден України: Факти. Міфи. Коментарі.Х. : ВД «ШКОЛА», 2016. 608 с.

25. Костицький М.В. Ключові підходи до методології пізнання української історико-правової дійсності // *Наук.-інф. віс. «Право»*. 2015. № 12 .С. 12–17.

26. Коцур В. Благочестя Петра Калнишевського / В. Коцур // *Часопис української історії*. –К., 2016. –Спецвипуск 34. –С. 69-76

27. Крамар С. І. Україна-Русь vs Московія: настільна книга. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2017. 408 с.

28. Мацелюх І. А. Види покарань в джерелах канонічного права Київської митрополії (ХV –ХVІ ст.). Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.№2/2018. С. 17–20.301.Мацелюх І. А. Генезис інституту юридичної відповідальності у сфері регулювання державно-церковних

відносин у Візантійській імперії. Eurasian Academic Research Journal. No10. 2017. S. 24–30.

29. Мацелюх І. А. Генезис інституту юридичної відповідальності у сфері регулювання державно-церковних відносин в Україні (IX – XVII ст.). Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України, Київ, 2019.

30. Мацелюх І. А. Практика притягнення до юридичної відповідальності за злочини проти сім'ї та моралі (XV –поч. XVII ст.). Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції». No 4/2018. С. 3 –6.

31. Мацелюх І. А. Юридична відповідальність у церковному праві середньовічної України : монографія. Київ : Талком, 2018. 332 с.

32. Мельник П.О. Взаємозв'язок понять«злочинність» та «організована злочинність» у історико-правовому вимірі. Українське право й законодавство задоби Української революції (1917–1921 рр.):збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м.Київ, 30 листопада 2017р. / ред. кол.:І.С.Гриценко, М. І. Мірошніченко, П. П. Захарченко, І.А.Мацелюх та ін. Київ:«Print Day» Ltd., 2018. С. 210–213

33. Мельник П.О., Мірошніченко М.І. Конституція С.С. Дністрянського(проект 1920 рр.): договірна форма втілення принципу права Українського народу на самовизначення. Тенденції і перспективи розвитку інститутів права та держави:збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція»: матеріали І Всеукраїнських наукових 266 читань пам'яті акад. С.Дністрянського, м.Тернопіль, 13–14 квітня 2018 р. Київ–Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка», 2018. С. 243–246.

34. Михайловський В. Бібліографія парламентаризму на українських землях до 1648 року: Польське Королівство, Велике князівство Литовське, Річ Посполита (=Студії з історії парламентаризму на українських землях у XIV–XX ст. Т. II). Київ, 2018. 192с.

35. Невідома Н.В. Вчинення злочину організованою групою: монографія. 218 Харків: Право, 2017. 224 с.

36. Огієнко І. Дохристиянські вірування українського народу / упорядник М. С.Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 2016. 440 с.

37. Омельчук В.В. Нормативно-правове забезпечення державно-церковних взаємин у Візантійській імперії: монографія. Київ: Золоті ворота, 2014. 567 с.

38. Орлик С.В. Фінансова політика російського уряду на окупованих територіях Галичини і Буковини в період Першої світової війни (1914-1917 рр.): монографія. Біла Церква: Вид. Пшонківський О. В., 2018. 716с.

39. Орлов Ю.В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності: монографія. Харків: Діва плюс, 2016. 656 с.

40. Остапенко Т. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. важливий етап систематизації права України-Гетьманщини XVIII ст. // Актуальні проблеми політики. 2014. Вип. 51. С. 440–446.

41. Остапенко Т. О., Громовий О. О. Система злочинів проти моралі в джерелах права на українських землях Польсько-Литовської доби. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2016. №19. С.4–7.

42. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр.; редкол.: В.І. Борисов та ін. Харків: Право, 2014. Вип. 27. 344 с.

43. Політика в сфері боротьби зі злочинністю України: теоретичні та прикладні проблеми: монографія; за заг. ред. П.Л. Фріса, В.Б. Харченка. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2016. 419 с.

44. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку: монографія / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, В.С. Батиргарєєва та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова. Харків: Право, 2013. Т. 5. 1240 с.

45. Правові системи сучасності : навчальний посібник / за ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2012. 490 с.

46. Родак П. Письмо, книжка, лектура. Розмови. Ле Гофф, Шартъє, Еббар, Фабр, Лежен / пер. з пол. О. Герасим. Варшава, 2016. 233 с.

47. Рудюк Д. Митрополит Київський, Галицький та усїєї Руси Йосиф II Солтан та його роль у захисті прав православних у Польсько-Литовській державі на початку XVI ст. Православ'я в Україні. Збірник за матеріалами VII Міжнародної наукової конференції, присвяченої 25-літтю відновлення Київської православної богословської академії (1992 –2017). К.: Київська православна богословська академія, 2017. Ч.1. 297 с.

48. Рябчинська О. П. Покарання в Українській козацькій державі (середина XVI ст. – перша половина XVIII ст.). Держава та регіони. Сер. Право. 2015. Вип. 3. С. 3 –7

49. Саблук С.А. Кримінально-правовий контроль за злочинністю в Україні 1922–1960 рр.: дис. ...доктора юрид. наук: спец. 12.00.01–Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ, 2017. 476 с. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2334/1/dysertatsiia_sabluk.pdf

50. Семикопний А.Д. Боротьба з організованою злочинністю в УСРР у роки нової економічної політики (1921–1929 рр.): дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01–Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Харків, 2011. 180 с.

51. Сердюк І. Маленький дорослий: Дитина й дитинство в Гетьманщині XVIII ст. Київ, 2018. 456 с.

52. Середюк В.В. Юридична відповідальність в правовій науці України та Польщі : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2013. 19 с.

53. Сметаніна Н.В. Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській кримінології: монографія; за заг. ред. В.В. Голіни. Харків: Право, 2016. 192 с.

54. Смолій В. Феномен українського козацтва у контексті вивчення історії раннього Нового часу. Українське козацтво і Велике князівство Литовське. Харків: ТОВ «Фактор-Друк», 2015. 200 с

55. Сурта Е. Страх как элемент средневекового менталитета // Европа: актуальные проблемы этнокультуры : материалы VIII Междунар. науч.-теорет. конф., г. Минск, 22 декабря 2014г. / редкол. В.В.Тугай (отв. ред.) и др. Минск, 2015. С. 20–22.

56. Сучасна кримінально-виконавча політика України: монографія/І.С.Яковець, К.А. Автухов, М.Ю. Кутєпов. Харків: Право, 2016. 172 с.

57. Сучасна кримінально-правовасистема в Україні: реалії та перспективи /Ю.В. Баулін, М.В. Буроменський, В.В. Голина, В.К.Грищук, О.В.Зайчук, В.О. Навроцький, О.В. Наден, Ю.В. Нікітін, Н.М.Онщенко, Ю.А.Пономаренко, М.І.Хавронюк, О.В. Харитоновна, В.І. Шакурн. Київ: ВАІТЕ, 2015. 688с.

58. Трофанчук Г. І. Канонічне право княжої доби як чинник формування української національної правової системи. Концепція та методологія історії українського права : збірник матеріалів науково-практичного круглого столу, присвяченого пам'яті професора Олександра Шевченка. Київ, 28квітня 2017року / ред. кол. І.С.Гриценко, М.І.Мірошніченко, П.П.Захарченко, І.А.Мацелюх, А.В.Крижевський. К.: «ДС День Печати», 2017. 220 с.

59. Турченко Г. Проект «Новоросія» 1764-2014 рр.: Ювілей на крові / Г.Турченко, Ф. Турченко. –Запоріжжя: ЗНУ, 2015. –116 с.

60. Українське повсякдення ранньомодерної доби : збірник документів. Вип. 1 : Волинь XVI ст. / упор. В.Безпалько та ін. Київ, 2014. 739с.

61. Українське повсякдення ранньомодерної доби : збірник документів. Вип. 1 : Волинь XVI ст. / упор. В.Безпалько та ін. Київ, 2014. 739с.

62. Хрестоматія з історії України литовсько-польської доби / упор. Т.Гошко. Львів, 2011. 688с.

63. Хрестоматія з історії України литовсько-польської доби / упоряд. Т.Гошко. Львів : Видавництво Українського Католицького Університету, 2011. 688с. (гриф МОН України «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів» від 09.08.10 №01/11 –7564).

64. Яковенко Н. Вибір імені versus вибір шляху: назви української території між кінцем XVI–кінцем XVII століття // Її ж. Дзеркала ідентичності: Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–початку XVIII століття. Київ, 2012. С. 9–43.

65. Яковенко Н. Українська культура XVII ст. як пошук «третього шляху» // Шлях у чотири століття : матеріали Міжнар. наук. конф. «Ad Fontes –до джерел» (до 400-ї річниці заснування Києво-Могилянської академії), 12–14 жовтня 2015 р. / наук. ред. Н.Яковенко; упоряд. Н.Шліхта. Київ, 2016. С. 12–23

ІСТОРІЯ УЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО

Основна

1. Демиденко Г.Г. Історія вчень про державу і право: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів, Харків: Консум, 2004 - 434 с.

2. История политических и правовых учений [Текст] : учеб. пособие / В. Е. Рубаник, С. А. Рубаник. - М. : Волтерс Клувер, 2011. - 420 с.
3. Історія вчень про державу і право [Текст] : навч. посіб. / А. І. Кормич. - 3-тє вид., переробл. і допов. - К. : Алерта, 2012. - 332 с.
4. Історія вчень про державу і право [Текст] : навч. посіб. / О. М. Мироненко, В. П. Горбатенко. - К. : Академія, 2010. - 454 с.
5. Історія вчень про державу і право [Текст] : підруч. для вищ. навч. закл. / О. О. Сердюк, В. В. Соловійов, В. К. Антошкіна. - Донецьк : Юго-Восток, 2012. - 290 с.
6. Історія вчень про державу і право [Текст] : посіб. для підготов. до іспитів / О. І. Осауленко, А. О. Осауленко, В. К. Гіжевський. - К. : Ліпкан О. С., 2010. - 194 с.
7. Історія вчень про державу і право: підручник за редакцією Демиденко Г.О.Петришиної О.В., Харків: Право 2009. - 256 с.
8. Історія вчень про державу і право: у таблицях і дефініціях [Текст] : навч. посіб. / О. В. Зінченко, О. В. Петришин. - Х. : Право, 2012. - 208 с.
9. Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. 4-те вид., доповн., у 2 част., К.: Алетра, 2015. - 416 с.
10. Орач Є.М. Історія політичних і правових вчень: Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2005. - 560 с. Кирилук Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень Нової доби. Навч. посібник., К.: Центр учбової літератури, 2008 - 414 с.

Додаткова

1. Артемов В. Правові засади зовнішньої політики країн-абітурієнтів для вступу до НАТО (на прикладі Республіки Хорватія). Юридичний журнал. 03.2008. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2890> (дата звернення: 16.07.2017).
2. Бельська Т. В. Мораль і влада як чинники впорядкування суспільних відносин / Т. В. Бельська. // Мораль і влада : матеріали наукової конференції 16 грудня 2014 р., м. Київ / НАН України, Інститут філософії імені Г.С. Сковороди; Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі. 2014. С. 19–22
3. Боровець І. Еволюція суспільної думки в Республіці Хорватія щодо європейської інтеграції упродовж 2000-2013 рр. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвідомчий збірник наукових праць / відп. ред. С.В. Віднянський. 2016. Вип 25. С. 307-323
4. Гордієнко І. Філософсько-правове підґрунтя самообмеження державної влади // Национальный юридический журнал : теория и практика. 2017. №4. С. 9-12.
5. Гошко Т. «Саксонське Зерцало»: символи і метафори // Український історичний журнал. 2017. № 2. С. 126–142
6. Гошко Т. Ян Ласький та перші спроби кодифікації права в Польському Королівстві // Соціум. Альманах соціальної історії. Київ, 2017. Вип. 13–14. С. 191–214
7. Діяння римські (Християнські притчі Середньовіччя) / пер. з лат. Р.Паранько. Львів, 2014. 448с.

8. Європейський Союз: економіка, політика, право / редкол. В.В.Копійка, О.І.Шнирков, В.І.Муравйов та ін. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 368 с.

9. Забокрицький І. І. Поділ влади як елемент сучасного конституціоналізму: український та зарубіжний досвід у контексті моделей організації влади / І. І. Забокрицький // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. -2016. -№ 837. -С. 122-130

10. Запускалов А. Консерватизм Майкла Оукшотта в современных зарубежных исследованиях / Антон Запускалов. // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. 2014. № 6 (44) в2-х ч. Ч. II. С. 78–81

11. Кармаліта М. В. Нижник Н. Р. Розподіл влади як основа сучасного парламентаризму // Вісник ЦВК. 2016. № 1. С. 32-35

12. Карманова Н.І. Зовнішньополітичні аспекти європейської інтеграції: теорія і практика міжнародної взаємодії ЄС: дис. ... канд. пол. наук: 23.00.04. Київ, 2015. 190 с.

13. Квашнин В.А. Ранние законы о роскоши в Древнем Риме : дисс. ... д-ра ист. наук : 07.00.03. Вологда, 2015

14. Келлер О. Магдебургское право и другие формы городского права в крупных населенных пунктах Центрально-Восточной Европы : сравнительный налоговый анализ // Анналы юридической истории. 2018. Т.2. №1–2. С.38–62.

15. Кириченко Ю. Седеліус Т. Чоудрі С. Напівпрезидентіалізм та інклюзивне врядування в Україні: пропозиції для конституційної реформи. Київ. 2018. 74 с.

16. Кіянка І.Б. Історичні форми концептуалізації популізму як категорії політичної науки та ідеологічної норми: автореф. дис. доктора політ.наук.: спец. 23.00.01–історія та теорія політичної науки. Львів, 2017. 36 с.

17. Климкін С. Становлення і механізми діяльності чернечої інквізиції на півдні Франції: спроба реконструкції історичних реалій. Історична панорама. 2017. Вип. 24. С. 20 –36.

18. Кобилецький М. Магдебурзьке право у Литві // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Львів, 2014. Вип. 59. С.80–86.

19. Кобилецький М. Праці Йоганеса фон Буха та їх роль у поширенні римського права у Центрально-Східній Європі // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Львів, 2014. Вип. 60. С.75–81

20. Костогрызов П. Юридическая антропология в поисках парадигмы // Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения Российской Академии Наук. Екатеринбург, 2017. Т. 17. Вып.4. С.81–99

21. Коцур Г. Г. Постаць останнього кошового отамана П. І. Калнишевського у контексті історії Запорозької (Нової) Січі: історіографія. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2019.

22. Кугушева А. Художественное и символическое значение иллюстраций Гейдельбергской рукописи «Саксонского Зеркала» (XIII в.) // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского. Серия: «Философия. Культурология. Политология. Социология». Т. 24 (65). 2012. № 1–2. С. 137–142

23. Мельник П.О. Взаємозв'язок понять «злочинність» та «організована злочинність» у історико-правовому вимірі. Українське право й законодавство задоби Української революції (1917–1921 рр.): збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 30 листопада 2017р. / ред. кол.: І.С. Гриценко, М. І. Мірошніченко, П. П. Захарченко, І.А. Мацелюх та ін. Київ: «Print Day» Ltd., 2018. С. 210–213

24. Мельник П.О. До питання інтеграції догматичного та історичного методів пізнання проблеми протидії організованим злочинності в Україні // Актуальні питання розвитку юридичної науки та практики: матер. Міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 18 травня 2018 року) Редкол.: докт. юрид. наук, проф. І.С. Гриценко (голова), І.С. Сахарук (відп. ред.) та ін. В 2-х т. Київ, 2018. Т. 1. С. 129–131.

25. Мельник П.О. Прогалини в законодавстві радянської України прокримінальну відповідальність щодо протидії організованим злочинності в 1960–1991 рр. Наше Право. 2018. № 2. С. 5–12

26. Міщенко А. М. Етизація політики як засіб вирішення протиріч між політикою і мораллю в концепції Ісайї Берліна / А. М. Міщенко // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво Гілея», 2017. – Випуск 124(9). – С. 320–324.

27. Міщенко А.М. Моральний вимір політики в зарубіжних концепціях ХХ століття. Дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01. – теорія та історія політичної науки. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2018.

28. Олійник Ю.Я., Середа Т.М. Європейський досвід запобігання організованої злочинності // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): наук.-пр. журн. / Міжвід. наук.-досл. центр зпробл. боротьби з організ. злоч. Київ, 2013 №1 (29) С. 365–370

29. Оніпко Зоряна Сергіївна. Політична ідеологія лібертаризму: витоки та еволюція Київ. 2020

30. Правові системи сучасності : навчальний посібник / за ред. Ю.С.Шемшученка. К.: Юридична думка, 2012. 490с.

31. Принц, Алоїз Ханна Арендтабо Любов до світу [Текст] / Алоїз Принц; [пер. Ігор Андрущенко]. Київ: Темпора, 2016., 337 с.

32. Процюк І. В. Поділ влади в різних формах правління. дис. ...доктора юридичних наук: 12.00.01. Харків, 2013. 462 с.

33. Родак П. Письмо, книжка, лектура. Розмови. Ле Гофф, Шартъе, Еблар, Фабр, Лежен / пер. з пол. О.Герасим. Варшава, 2016. 233с.

34. Скліяра О. Ю. « Ідея свободи в політичних вченнях XVIII-XIX ст.» Київ автореф. на здобуття к.і.н. К. 2020

35. Сурта Е. Страх как элемент средневекового менталитета // Европа: актуальные проблемы этнокультуры : материалы VIII Междунар. науч.-теорет.

конф., г. Минск, 22 декабря 2014г. / редкол. В.В.Тугай (отв. ред.) и др. Минск, 2015. С. 20–22.

36. Тимофеева А.В. Философско-теологические воззрения Бернарда Клервоского в контексте европейской истории философии : дисс. ... канд. филос. наук : 09.00.05. Днепр, 2016

37. Токарчик Р. Про необхідність трансформації концепції прав людини у концепцію прав життя // Філософія права і загальна теорія права. 2012. № 2. С.196–215.

38. Українське повсякдення ранньомодерної доби : збірник документів. Вип. 1 : Волинь XVI ст. / упор. В.Безпалько та ін. Київ, 2014. 739с.

39. Хрестоматія з історії України литовсько-польської доби / упор. Т.Гошко. Львів, 2011. 688с.

40. Яценко І. С. Деякі питання методології історико-правових досліджень ідейно-теоретичних засад реалізації принципу поділу влади на прикладі Республіки Польща // Молодий вчений.2018. № 12. С.556–562

41. Яценко І. С. Ідейно-теоретичні засади реалізації принципу поділу влади на прикладі Республіки Польща: історико-правовий аналіз Дисертація. Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України –Київ, 2018

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Основна

1. Антонов В.О. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник для студ. ВНЗ: У 2т./ В.О. Антонов, О.В. Батанов, Н.В. Воротіна; НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького.- К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2006.-800с.

2. Байрачна Л.К. Конституційне право України: Підручник для студ. юр. ВНЗ/Л.К. Байрачна, Ю.Г. Барабаш, Ф.В. Веніславський, В.І Кичун, В.П. Колісник; НЮАУ ім. Ярослава Мудрого.-Х.: Право, 2008-416с.

3. Бисага Ю.М., Бисага Ю.Ю., Белов Д.М. Конституційне право України: Навчальний посібник для студентів ВНЗ/ Ю.М. Бисага; В.І. Чечерський; Ужгородський національний університет.-Ужгород: Ліра, 2007-370с.

4. Конституційне право України : підручник / Алмаші І. М. та ін. ; уклад.: Коцкулич В. В., Джуган В. В.; Держ. ВНЗ "Ужгород. нац. ун-т", Юрид. ф-т, Каф. конституц. права та порівнял. правознавства. - 8-е вид., перероб. та допов. - Ужгород : Гельветика, 2018. - 409 с.

5. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: у 2т. / За ред. Ю.С. Шемшученка.-К.: Юридична думка, 2008.-800с.

6. Конституційне право України : підручник. - Харків : Право, 2020. - 592 с.

7. Конституційне право України: Підручник для студ. вищ. навч. закл./За ред. В.П.Колісника та Ю.Г. Барабаша.-Х.: Право, 2008.- 416с.
8. Конституційне право України : посіб. для підгот. до іспитів / Ю. Г. Барабаш та ін. - 5-е вид., перероб. та допов. - Харків : Право, 2018. - 387с.
9. Конституційне право України: Навч. посібник / За ред. Ю.І. Крегула– 2-ге вид., допов.- К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2012. – 541 с.
10. Конституційне право : підручник / за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2019. - 483 с.
11. Конституційне право України. Тестові завдання: навч.-метод. посіб. / [О. В. Білоскурська та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, зав. каф. публ. права Руслани Гаврилюк ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : ЧНУ : Рута, 2019. - 447 с.
12. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч.посіб. Вид. 6-те, випр. і доп.-К.: Атіка, 2009.-608с.
13. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник/За заг. ред. проф. В.Л. Федоренка.-3-вид., перероб. і доопр.; передмова проф. В.В. Коваленка.–К.: КНТЕ, Видавництво Ліра-К, 2011.- 532с.
14. Савчин М.В. Порівняльне конституційне право : [посібник] / Михайло Савчин ; Ужгород. нац. ун-т. Юрид. ф-т, НДІ порівнял. публ. права та міжнар. права. - Київ : Юрінком Інтер, 2019. - 327 с.
15. Скрипнюк О.В. Конституційне право України: Підручник для студентів ВНЗ.-К.: Ін Юре, 2010.-672с.
16. Селіванов А.О. Конституційний судовий процес (схеми нормативно-правової логістики): дод. до наук.-метод. посіб. "Конституційне правосуддя в Україні" / проф. А. О. Селіванов. - Київ : Логос, 2018. - 45 с.
17. Селіванов А.О. Конституційне правосуддя в Україні: (авт. спецкурс) : навч.-метод. посіб. / проф. А. О. Селіванов. - Харків ; Київ : Логос, 2018. - 91с.
18. Согира О.В. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. / О. В. Совгира, Н. Г. Шукліна. - Київ : Юрінком Інтер, 2018. - 554 с.
19. Чушенко В.І., Заяць І.Я. Конституційне право України: Підручник.- К.: Ін Юре, 2007.-488с.
20. Фрицький Ю.О. Конституційне право України: навч. посіб. / Ю. О. Фрицький ; Відкр. міжнар. ун-т розвитку людини "Україна", Ін-т права та суспіл. відносин. - Київ : Університет "Україна", 2018. - 220 с.

Додаткова

1. Антологія української юридичної думки. Конституційне (державне) право / За ред. акад. НАМ України Ю. С. Шемшученка. – К.: Юридична книга, 2004. – Т. 4. -599 с.
2. Батанов О.В. Муніципальне право України: Підручник/За ред. М.О. Баймуратов.- Х.: Одіссей, 2008.-528с.
3. Лисенков С.Л. Основи конституційного процесуального права: Навч.посіб. / С.Л. Лисенков.-К.: Юрисконсулт; КНТ, 2007.-270с.
4. Нестерович В.Ф. Збірник задач з конституційного права України: Навч.посіб.-К.: «Видавництво Ліра-К», 2011.-320с.
5. Орленко В.І., Орленко В.В. Конституційне право України: посіб. для підготов. до іспитів/ 5-е вид., доповн. та перероб.–К.: Паливода А.В., 2011.-156с.
6. Правова система України: історія, стан та перспективи: У 5т.-Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення /Ю.П. Битяка.-Х.: Право, 2008.-728с.
7. Шаповал. В.М. Конституційне право зарубіжних країн: акад. курс: Підручник.-К.: Юрінком Інтер, 2008.-408с.
8. Шляхтун П.П. Конституційне право України: Підручник.-К.: Освіта України, 2008.-592с.
9. Боняк В.О. Конституційне право на страйк в Україні: теоретичній і прикладний аспекти [Текст] : монографія / В. О. Боняк, Ю. О. Коломоєць; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2019. - 163 с.
10. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. / за заг. ред.: А. Р. Крусян, д-ра юрид. наук, проф., А. А. Єзерова, канд. юрид. наук, доц. ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.", Громад. центр прав. ініціатив. - Київ : Юрінком Інтер, 2018. - 521с.
11. Бібліографічний покажчик для написання курсових та наукових робіт з навчальної дисципліни "Конституційне право" / Л. Р. Наливайко. - Дніпро : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2018. - 294 с.
12. Хромей В.В. Конституційне право на працю : монографія / В. В. Хромей ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. - 239 с.
13. Шамрай В.В. Конституційне право в умовах глобалізації та міждержавної інтеграції: теоретико-методологічний аспект: монографія / В. В. Шамрай. - Одеса : Фенікс, 2018. - 358 с.
14. Джунь В.В. Соціологія конституційного права [Текст] : монографія / В. В. Джунь. - Київ : Ін Юре, 2015. –
Кн. 2 : Соціокультурні підстави європейського конституціоналізму. - 2018. - 597 с.